

Op West-Ameland klinkt de 'ou' authentiek

Het Amelands dialect is verhollandst Fries. Maar dat willen de Amelanders liever niet weten. Die cultiveren hun taal en cultuur als iets eigens.

Door BERTHOLD VAN MARIS
ROTTERDAM, 2 FEBR. Taalonderzoeker Mathilde Jansen wilde de dialecten van de Waddeneilanden bestuderen. Het werd Ameland, want dat is het enige eiland waar nog volop dialect wordt gesproken. Jansen schreef er, vooruitlopend op haar promotie in april, een onderhoudend boekje over: *Een echte Amelander spreekt dialect*.

„Als je met een Amelander praat over het Amelands, gaat het al gauw over de verschillen tussen de westkant en de oostkant van het eiland”, vertelt ze. In de westelijke dorpen, Hollum en Ballum, spreekt men de ‘ou’ net even anders uit dan in de oostelijke dorpen, Nes en Buren. Voor de buitenstaander is het onderscheid nauwelijks te horen. Maar voor de Amelander is het een verschil dat veel betekent.

„De Amelanders vinden dat oudere mannen van de westkant nog het meest authentiek dialect spreken. Wat je nu ziet gebeuren, is dat de mannen van de oostkant de westelijke uitspraak van de ‘ou’ gaan imiteren en zelfs nog een beetje aandikken.” Het dialect wordt door deze mannen, bewust of onbewust, gecultiveerd, en dat heeft mogelijk iets te maken met de half miljoen toeristen die het eiland ieder jaar overspoelen. „De Amelanders benadrukken daarmee dat ze een eigen identiteit hebben.”

Het oostwestverschil is al oud. De westelijke dorpen waren ooit protestant, de oostelijke katholiek. Tussen west en oost werd niet getrouwd. Zo konden er twee aparte dialecten ontstaan op dit eiland waar altijd maar een paar duizend mensen hebben gewoond. Tegenwoordig is de westkant wat minder toeristisch en wat agrarischer dan de oostkant, en daarom worden de dorpen in het westen nu als behoudender en authentieker ervaren. Het oude dialectverschil, dat puur een verschil was tussen protestant en katholiek, wordt nu geherinterpreteerd: als een verschil tussen authentiek en minder authentiek.

Zo wordt er wel meer geherinterpreteerd, volgens Jansen. Het Amelands ‘klinkt’ bijvoorbeeld Fries. Friezen die het eiland bezoeken, beginnen daarom spontaan in het Fries tegen Amelanders te praten. Dat wekt irritatie op. Want nee, de Amelander spreekt geen Fries, vindt hij zelf. Toch is het Amelands ooit als Fries begonnen.

In de loop der eeuwen zijn er vervolgens allerlei Hollandse elementen in terechtgekomen, vooral door de zeevaart. Ameland heeft, net als de andere Waddeneilanden, een belangrijke rol gespeeld in de Hollandse handelsroutes. De VOC gebruikte de eilanden als een tussenstation, waar de handelswaar van grote op kleine schepen werd overgeladen. Door al die contacten met Hollanders is het Amelands verhollandst. Het huidige dialect is half Fries, half Nederlands.

Om echt West-Amelands dialect te horen, bracht Jansen de nodige uren door met westelijke mannen die in een schuur bijeenkwamen om kostuums te maken voor het lokale feest van ‘Sunneklas’. Deze mannen cultiveren niet alleen hun dialect, maar ook wat er nog over is van hun lokale cultuur. ‘Sunneklas’ wordt rond 5 december gevierd, maar heeft verder niets te maken met Sinterklas. Het is een feest waarbij de mannen zich onherkenbaar vermommen, in bizarre pakken en met maskers op. Vrouwen en kinderen mogen vanaf vijf uur ’s middags de straat niet meer op. Alle verlichting blijft uit en de verklede mannen gaan de straat op ‘om boze geesten te verjagen’. Daarna gaan ze op bezoek bij de vrouwen, waar ze, in de woon-

Oost-Ameland wil nu het westen imiteren

kamers, nog altijd vermomd, gekke toneelstukjes opvoeren.

Jansen: „Aan de westkant van Ameland wordt Sunneklas nog op de traditionele manier gevierd. Al in september zijn de mannen daar bezig met het ‘pakmake’ – het maken van hun pak. Ze gebruiken daar lakens en stukjes vilt voor. Dat kost veel tijd. Aan de oostkant van het eiland, waar meer import woont, maken de mensen zich er gemakkelijker vanaf. Daar zijn winkeltjes die pakken verkopen.”

„Dat er naar buiten toe geheimzinnig wordt gedaan over Sunneklas is onderdeel van het spel. Want het is niet alleen een ritueel tussen mannen en vrouwen. Het is, volgens Jansen, ook een manier om je als kleine, lokale gemeenschap te onderscheiden van al die Nederlanders en Duitsers die het eiland als toerist bezoeken. Jansen respecteert die geheimzinnigheid. „Ik heb daarom ook geen foto’s van het feest in mijn boekje opgenomen. Het is hún feest.”

Mathilde Jansen: ‘Een echte Amelander spreekt dialect’. Amsterdam University Press, 64 blz., € 14,95. Verschenen in de reeks Nieuwjaarsuitgaven van het Meertens Instituut.

Op Ameland (boven) wordt rond 5 december het traditionele ‘Sunneklasfeest’ gevierd (onder), waarbij de mannen ’s avonds in zelfgemaakte pakken de straat op gaan, terwijl vrouwen en kinderen binnen moeten blijven. Foto’s Sake Elzinga en Hollandse Hoogte